

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

5 maart 2009

VOORSTEL VAN DECREET

– van de heren Eloi Glorieux, Jos Stassen en Rudi Daems –

**houdende de in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie
en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel
en daaraan verbonden technologie**

VOORSTEL VAN DECREET

– van de heren Roland Van Goethem, Jan Penris en Karim Van Overmeire –

**houdende de in-, uit- en doorvoer en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en
speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel
en daaraan verbonden technologie**

VOORSTEL VAN DECREET

– van de heren Jan Roegiers en Kurt De Loor –

**houdende wijziging van de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van
en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of
voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie
wat de verslaggeving aan het Vlaams Parlement betreft**

HOORZITTING

VERSLAG

**namens de Subcommissie voor Wapenhandel
uitgebracht door de heer Jan Laurys**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Jan Roegiers.

Vaste leden:

de heren Pieter Huybrechts, Roland Van Goethem;
de heren Jan Laurys, Luc Van den Brande;
mevrouw Anne Marie Hoebeke, de heer Paul Wille;
de heren Kurt De Loor, Jan Roegiers.

Toegevoegde leden:

de heer Piet De Bruyn;
de heer Eloi Glorieux.

Zie:

834 (2005-2006)

- Nr. 1: Voorstel van decreet
- Nr. 2: Advies Raad van State
- Nr. 3: Advies Vlaams Vredesinstituut

1555 (2007-2008)

- Nr. 1: Voorstel van decreet
- Nr. 2: Advies Raad van State
- Nr. 3: Advies Vlaams Vredesinstituut

1591 (2007-2008)

- Nr. 1: Voorstel van decreet
- Nr. 2: Advies Raad van State
- Nr. 3: Advies Vlaams Vredesinstituut

DAMES EN HEREN,

Deze hoorzitting ging door op 5 november 2008 en kadert in de bespreking van drie voorstellen van decreet met betrekking tot de handel in wapens en militair materieel:

– voorstel van decreet van de heren Eloi Glorieux, Jos Stassen en Rudi Daems houdende de in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie (*Parl. St. VI. Parl.*, 2005-06, nr. 834);

– voorstel van decreet van de heren Roland Van Goethem, Jan Penris en Karim Van Overmeire houdende de in-, uit- en doorvoer en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie (*Parl. St. VI. Parl.*, 2007-08, nr. 1555);

– voorstel van decreet van de heren Jan Roegiers en Kurt De Loor houdende wijziging van de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik of voor ordehandhaving dienstig materieel en daaraan verbonden technologie wat de verslaggeving aan het Vlaams Parlement betreft (*Parl. St. VI. Parl.*, 2007-08, nr. 1591).

1. Uiteenzetting door vertegenwoordigers van het bedrijfsleven

De heer *Luc Vandenbroucke*, Barco, legt uit dat zijn bedrijf aan internationale business to business doet en geen activiteiten op de consument richt. Het is actief in meer dan 90 landen maar heeft zijn hoofdzetel in Kortrijk. Barco is uitsluitend aanwezig op de industriële markt van professionele visualisatie. Met een omzet van ongeveer 750 miljoen euro is het genoteerd op de beurs van Brussel. De winst daalde licht tot 57,5 miljoen euro. Vandaag zijn er ongeveer 3600 medewerkers, van wie 1500 in Vlaanderen. Ongeveer 10 percent van de omzet wordt geïnvesteerd in research and development.

In 2004 bedroeg de defensieomzet van Barco 13 tot 14 percent, vandaag is dat nog 8 percent. Andere bedrijfsactiviteiten groeiden immers veel sneller. Het bedrijf heeft het creëren van waarden als missie door het maken van gebruiksvriendelijke visualisatieoplossingen voor gespecialiseerde markten.

De organisatiestructuur werd zeer recent veranderd. Er zijn nu vier divisies met als respectieve hoofdactiviteiten: media and entertainment, security and

monitoring, medical imaging en avionics and simulation. De defensiemarkt van het vroegere Barco View zit voor een deel in de tweede en voor een deel in de vierde divisie. Barco is over alle continenten bezig met productie en/of ontwikkeling. In Amerika gaat het bijvoorbeeld om Georgia, Ohio en Oregon, in Europa om België en Duitsland en in Azië om China, India en Japan. Europa is nog steeds goed voor 46 percent van de omzet, Asia-Pacific voor 20 percent en Amerika voor ongeveer 34 percent.

Er wordt zoals gezegd 10 percent geïnvesteerd in onderzoek en ontwikkeling, wat voor gevolg heeft dat meer dan de helft van de producten om de twee jaar wordt vernieuwd. Wat defensie betreft, gaat het om robuuste producten die te land, op zee en in de lucht worden ingeschakeld. De spreker noemt displays, de consoles waarin ze worden geïntegreerd, en cockpitdisplays. Zij lenen zich ook tot niet-militaire toepassingen, zoals in de mijnindustrie (Caterpillar) of in vliegtuigen die door Brazilië worden ingezet in de strijd tegen illegale houtkap en drugshandel.

De klanten integreren de componenten van Barco in een systeem. Het bedrijf levert niet aan kleine wapenhandelaren of wat dan ook. De waarde van de Barcoproducten in de totale systemen varieert van enkele procenten tot maximum 10 tot 15 percent. Het kan overigens zijn dat de integrator een systeem levert dat vervolgens door een andere wordt ingebouwd in een nog groter systeem. Barco ontwikkelt dus technologie voor een brede markt en niet specifiek voor defensie. Vandaag is de militaire markt niet langer de enige drijvende kracht achter dergelijke technologievernieuwing, maar ook de consumptiemarkt. De spreker geeft de gamingindustrie als voorbeeld.

De heer Vandenbroucke geeft een voorbeeld van die kruisbestuiving tussen de verschillende divisies van Barco. In de tweede helft van de jaren negentig werd gestart met het maken van vlakke schermen ter vervanging van de klassieke beeldbuisindustrie. Het bedrijf nam een patent op een oplossing voor het flikkerprobleem dat zich in bepaalde omstandigheden voordoet. De eerste toepassing was weliswaar militair, maar de volgende was in air traffic control en sindsdien werd Barco hier ook wereldspeler mee in de markt voor mammografie. Anderzijds vond de ontwikkeling van een monitoringsysteem voor de medische sector vervolgens ook een toepassing in air traffic control, en ging de downconverter, die eerst was ontwikkeld voor de medische markt, na een aanpassing op de militaire, verbeterd terug naar de medische.

In avionics startte Barco effectief op de militaire markt. Airbus was immers niet geïnteresseerd. Door de kennis die op de militaire markt werd opgedaan,

kreeg men later wel toegang tot de civiele markt, die thans langzaam de overhand krijgt. Er werden recent contracten afgesloten voor de A380 van Airbus. Voor de penetratie van de business aviation markt werkt het bedrijf samen met Honeywell en Thales Avionique.

De Vlaamse wetgeving ter zake is gebaseerd op de federale wet van 1991, gewijzigd in 2003. De uitvoeringsbesluiten bevatten in artikel 19 de unieke catch-allclausule. Barco ondervindt daar moeilijkheden door, ook al erkent het bedrijf dat de wet zeer streng moet zijn. In Europees perspectief is de gedragscode van de EU van belang, die acht criteria bevat voor gemeenschappelijke normen bij de beoordeling van uitvoer van conventionele wapens, en die ook de uitwisseling van relevante informatie tussen de lidstaten voorschrijft. Daarnaast is er de verordening van de EU die pleit voor een gemeenschappelijke controleregeling voor de uitvoer van producten en technologie met tweevoudig gebruik. Doel is de vorige verordening ter zake te harmoniseren en de productenlijst bij te werken.

De heer Vandenbroucke gaat vervolgens in op de productclassificatie. De Wassenaarovereenkomst maakt het onderscheid tussen vrije, militaire en dual-usegoederen. Men valt in de laatstgenoemde als het product bepaalde technische kenmerken heeft op het vlak van bijvoorbeeld snelheid. Maar de Vlaamse catch-allclausule maakt ook vrije goederen per definitie militair, met name als ze aan een militaire overheid worden geleverd, wat in tegenspraak is met de genoemde classificatie. Barco en andere Vlaamse bedrijven ondervinden daarvan competitief nadeel tegenover de omringende landen, die geen exportlicentie vereisen. Een administratieve procedure kost immers geld, nog afgezien van de onzekerheid inzake leveringstermijnen. Er zijn zelfs buitenlandse overheden die weigeren bepaalde documenten te bezorgen omdat zij op grond van Wassenaar vinden dat die niet nodig zijn, terwijl Barco ze nodig heeft voor de overheid hier. Als men daarbij nog de federale douane rekent, heeft men echt wel moeilijkheden.

Verder stelt men vast dat de toepassing van de huidige wetgeving sluipend strenger wordt. Voor de omliggende landen is een internationaal invoercertificaat nodig. Barco levert hun toestellen voor integratie in een specifiek platform, bijvoorbeeld een bepaalde militaire helikopter. Maar zoals gezegd is het ontvangende bedrijf een integrator, die aan zijn overheid een uitvoervergunning kan vragen. Barco kan zeer moeilijk weten in welke helikopter de bij hem bestelde toestellen zullen terechtkomen en waar die helikopter naartoe gaat.

De heer Vandenbroucke merkt vervolgens op dat

Barco ook exportlicenties moet aanvragen voor demonstraties en tentoonstellingen, zoals de hoofdzakelijk civiele beurs van Le Bourget. Hij vindt dat weinig zinvol. Het is moeilijk om de klanten van bepaalde niet-transparante aspecten van onze wetgeving te overtuigen.

Barco wenst dat het nieuwe decreet volledig past in de Europese richtlijnen. Dat betekent in se ook de afschaffing van de catch-allclausule, omdat Vlaanderen zich voortaan richt op de Europese lijsten. Barco wordt dan op gelijke voet behandeld met zijn Europese concurrenten. Voor zaken buiten Europa vraagt Barco de mogelijkheid van ruling, een voorafgaand advies dat vermijdt dat men bestelde toestellen produceert waarvoor men vervolgens geen uitvoervergunning krijgt. Het bedrijf heeft ooit al 445 dagen moeten wachten op een dergelijke vergunning. Verder vraagt Barco de afschaffing van exportvergunningen voor EU-landen, evenals voor de NAVO- en NAVO-geassocieerde landen. Als dat niet kan vanwege bepaalde gevoeligheden, moet minstens een versnelde procedure mogelijk zijn. De spreker kan wel accepteren dat bepaalde landen worden uitgesloten, maar het kan toch niet dat men 60 dagen moet wachten op een exportvergunning naar het Verenigd Koninkrijk?

Vervolgens gaat hij in op het voorstel om kosten aan te rekenen voor exportvergunningen. De spreker merkt op dat men bedrijven als Barco heeft verplicht zich te laten registreren als gelegitimeerd wapenhandelaar, waarbij een bankdeposito wordt vereist. Dan nog eens vragen om bijkomend te betalen op grond van een catch-allclausule voor producten waarvoor dit niet nodig is, gaat te ver.

Barco pleit er ten slotte voor dat de politieke eindbeslissing ligt bij één persoon, de bevoegde minister.

De heer *Freddy Versluys*, directeur OIP en voorzitter Belgian Security and Defence Industry, merkt bij het begin van zijn uiteenzetting op dat OIP, in tegenstelling tot Barco, voor 95 percent met defensie bezig is. Het stelt met een omzet van 45 miljoen euro 80 mensen direct te werk en het drievoud daarvan indirect. OIP levert zowel aan integratoren als aan eindklanten. De rest van de omzet (5 percent) gaat naar ruimtevaart, waarin het bedrijf met zijn hyperspectrale camera's voor aardobservatie tot de mondiale top 3 behoort.

De spreker treedt de standpunten van zijn voorganger bij. Ook zijn bedrijf vraagt duidelijkheid en rechtszekerheid. De onzekerheid over de vergunningen weet hij niet te waarderen.

De heer *Freek Couttenier*, Agoria, formuleert algemene bedenkingen vanuit de technologische indu-

strie. Zij staat voor 60 miljard euro omzet in Vlaanderen, ongeveer driemaal de Vlaamse begroting. Het grootste deel daarvan wordt geëxporteerd. Het gaat om 210.000 rechtstreekse banen en naar schatting evenveel onrechtstreekse. Jaarlijks wordt 2 miljard euro geïnvesteerd. Samen met de farmacie is deze sector de meest innovatieve van Vlaanderen, goed voor ongeveer de helft van alle private investeringen in onderzoek en ontwikkeling.

De industrie is voorstander van een gezond evenwicht tussen de ethische controle op de levering van defensiematerieel en de economische belangen van Vlaamse bedrijven. Zij wil geen absolute vrijheid, wel rechtszekerheid. Daarvoor zijn meer duidelijke criteria nodig, minder administratieve lasten (vlottere procedures) en redelijke termijnen. Verder wil de sector een level playing field met andere EU-lidstaten. De meeste concurrenten zitten immers in de buurlanden. Technologie kan overigens altijd militaire en civiele toepassingen hebben, merkt de spreker op. Het onderscheid is moeilijk en de wisselwerking neemt toe.

De catch-allclausule zorgt voor verwarring met betrekking tot dual use. Het begrip wordt uiteenlopend ingevuld in Vlaanderen en in Europa. Gevolg is dat 60 percent van de vergunningen moeten worden aangevraagd voor vrije goederen. Aan die aberratie moet absoluut iets gedaan worden. De huidige bepaling is niet langer werkbaar.

De doorlooptijden zijn te lang. Dossiers die maanden aanslepen, vormen een groot probleem in snel evoluerende markten.

Verder is er een tendens naar het overnemen van alle negatieve beslissingen, waardoor men strenger wordt dan alle andere EU-lidstaten. Men houdt daarbij geen rekening met de situatie in het land van eindbestemming op het moment van de levering, die nochtans even belangrijk is als het type goed. Wat nodig is, zijn duidelijke regels die op hetzelfde niveau liggen als de buitenlandse.

Agoria vraagt dat de Europese verordening over dual-usegoederen wordt gerespecteerd voor goederen die niet op die lijst of op de militaire consensuslijst staan. De catch-allclausule maakt de Europese harmonisering zinloos. Agoria vraagt evenzeer om de Europese afspraken in verband met eindbestemming te respecteren. In geval van uitvoer door systeemintegratoren valt de verantwoordelijkheid bij het betrokken land, niet bij de leveranciers van onderdelen. De bedrijven mogen niet het slachtoffer zijn van het ontbreken van een Europees veiligheidsbeleid ten aanzien van bepaalde regio's.

De verwachte verordening over de intracommunau-

taire overdracht van defensiegerelateerde goederen is een kans om de Europese regeling te vereenvoudigen. Agoria pleit ervoor dat Vlaanderen haar snel implementeert en vermijdt om intussen strengere, afwijkende regels in te voeren.

Tot slot wijst de spreker erop dat de vlag wapens in dit geval de lading niet dekt. De meeste bedrijven ontwikkelen technologie met toepassing op de defensiemarkt maar geen wapens zoals in het andere landsdeel. Hij merkt op dat de cross-over tussen de civiele en militaire sectoren in rekening moet gebracht worden bij de ondersteuning van onderzoek en ontwikkeling. De term defensiegerelateerd is daarom correcter.

Discussie

De heer *Roland Van Goethem* begrijpt dat de sector wenst dat het Vlaamse decreet zich beperkt tot afstemming op de Europese richtlijn.

De heer *Eloi Glorieux* vraagt of de daling van het defensieaandeel in de omzet van Barco, gecombineerd met de vernieuwing van de helft van de producten op twee jaar, mogelijk maakt dat de hele productie op twee jaar tijd civiel wordt. Kan de heer Vandenbroucke voorbeelden geven van het niet-transparante karakter van de wetgeving? En hoelang duurt de gemiddelde vergunningenprocedure?

De heer *Piet De Bruyn* hoorde een dubbele zorg, om een regelgeving die strenger is dan de Europese enerzijds, en om administratieve traagheid anderzijds. Dat zijn volgens het lid twee verschillende discussies, die men duidelijk moet scheiden. De eerste is principieel. Vlaanderen heeft het recht een regelgeving te ondersteunen die strenger is dan de Europese, ook al hebben de sprekers daar een andere opvatting over. De tweede is zonneklaar: elke regelgeving moet gericht zijn op heldere uitvoering. Als daar problemen mee zijn, moeten zij aangepakt worden.

De heer *Jan Laurys* onthoudt vooral de afstemming op de Europese richtlijn. Maar wat is het aandeel van de EU-landen precies in de export? Aanvaardt de sector een strengere reglementering voor derde landen?

De heer *Jan Roegiers*, informeert naar het standpunt van het bedrijfsleven over de huidige verslaggeving aan het parlement. Hoe kan zij transparanter gemaakt worden?

De heer *Luc Vandenbroucke* bevestigt dat de militaire markt geen doel op zich is voor Barco. Zij vormt een vehikel om sterk te staan op andere markten. Hij wil niet beweren dat het bedrijf per se van plan is

zijn hele omzet te converteren, maar het is wel zo dat het systematisch civiele markten zoekt die snel groeien. Daardoor is men erin geslaagd grotere groeipercentages te realiseren in dat deel van de markt dan in de defensiemarkt. Oorlogen als die in Irak en Afghanistan zijn voor Barco zelfs een slechte zaak, want dan gaat het geld niet naar technologievernieuwing maar naar herstellingen en ‘consumables’.

De spreker erkent echter dat Barco zal blijven kijken naar opportuniteiten op die markt, waarvan men de technologische vernieuwing dan kan doorgeven aan de andere platforms van het bedrijf. Wel verwacht hij dat het aandeel van het zuiver militaire de komende jaren nog kan afnemen, zonder helemaal te verdwijnen.

Vervolgens geeft hij een voorbeeld van gebrek aan transparantie. De Amerikaanse overheid heeft alle regels, alle gewraakte bedrijven en personen op het web gezet. Waarom doet Vlaanderen dat niet? Barco wenst dat de Vlaamse overheid zo ver zou gaan. Dat zou beter zijn voor het bedrijf en voor zijn klanten.

De spreker erkent het onderscheid tussen het decreet en de uitvoering ervan. Vervolgens geeft hij voorbeelden van de doorlooptijd. In 2008 bedraagt die voor een exportlicentie naar het VK 54 dagen, naar Italië 53, naar Korea 67, naar India 178. Het record was ook voor India: 413 dagen. De snelste licentie werd op 15 dagen verleend voor Zweden. Er is wel sprake van verbetering. De gemiddelde doorlooptijd bedroeg in 2006, 2007 en 2008 respectievelijk 129, 64 en 58 dagen.

De heer *Freek Couttenier* stelt een evolutie vast in de verslaggeving aan het parlement. De geleverde informatie werd gedetailleerder en frequenter. Zolang de gegevens niet te individualiseerbaar zijn, kan de sector daarmee leven. De overheid weet dankzij haar administratieve controle bijna alles, wat nog niet betekent dat zij alles in het publieke domein moet brengen. Het betreft hier immers een kleine markt.

De heer *Luc Vandenbroucke* vult aan dat voor Barco de eindklanten integratoren zijn en in een beperkt aantal gevallen de militaire overheid zelf. Dergelijke grote bedrijven zijn geen onbekenden voor de Belgische verantwoordelijken in het buitenland. Nederland kan inderdaad veel preciezer aangeven waarnaar zijn bedrijven exporteren maar dat komt omdat zij eindproducten uitvoeren. Dat kan niet als men zoals Barco onderdelen levert voor een repetitief systeem. Hij pleit voor vertrouwen in het oordeelsvermogen van de betrokken buitenlandse regeringen.

De heer *Freek Couttenier* denkt dat het overgrote

deel van de export naar EU-landen gaat. Met de NAVO-landen erbij komt men aan meer dan 80 procent. Een beperkt aantal bedrijven exporteert naar verdere landen.

2. Uiteenzetting door vertegenwoordigers van de vredesbeweging

De heer *Georges Spriet*, Vrede vzw, wijst er bij het begin van zijn uiteenzetting op dat de vredesbeweging al heel lang met dit dossier bezig is. Als voorbeelden geeft hij de acties tegen de wapenhandel via Zeebrugge en de export naar Saoedi-Arabië in 1991 waarbij de mensenrechten terzijde werden geschoven. Ook in het samenwerkingsverband Vlaamse Vredesweek – met de vredesorganisaties en sinds 1993 ook Amnesty International – werd in de jaren negentig geregeld rond wapenhandel gewerkt. Reeds in 1993-1994 werd het belang van een EU-benadering onderstreept. Met dat basisprincipe heeft de vredesbeweging dus geen probleem, al wenst zij wel dat die EU-regeling voldoende streng is. Verder noemt de spreker het studieproject over productie onder licentie en het Vlaams Netwerk Lichte Wapens.

Een recente controverse ontstond rond wapenleveringen aan Nepal, bij welke gelegenheid de nieuwe categorie ‘prille democratie’ werd uitgevonden. Met heeft met dat doel zelfs de wet gewijzigd. Dit illustreert het belang van de duidelijkheid, opdat iedereen weet waaraan zich te houden.

De heer Spriet benadrukt dat de vredesbeweging met haar opvatting niet geïsoleerd staat in de Vlaamse samenleving. Hij wijst op het Vlaamse pacifisme, dat wortelt in de ‘nooit meer oorlog’-gedachte. Wetenschappelijk onderzoek in opdracht van het Vlaams Vredesinstituut bevestigt dit. Meer dan de helft van de ondervraagden verklaart dat de Vlaamse wetgeving strenger moet zijn dan in andere landen. Meer dan twee derde pleit voor een Europese aanpak. Driekwart meent dat ook bedrijven verantwoordelijk zijn voor de vrede. Twee derde zegt dat Vlaamse bedrijven geen wapens of militair materieel mogen uitvoeren naar landen die in oorlog zijn, ook al komen daardoor bij ons banen in gevaar. Dual-useapparaten zoals beeldschermen worden door 42 procent als wapens beschouwd maar door een derde dan weer niet.

Het centrale punt waarover iedereen het eens is, is dat wapens geen bananen zijn. Waar wellicht minder eensgezindheid over bestaat is de opvatting van de vredesbeweging dat er helemaal geen wapenhandel hoort te zijn, tenzij met een zeer goede reden. De spreker heeft evenwel begrepen dat dit niet institutioneel kan geregeld worden. Op basis van het voor-

zorgsprincipe is de vredesbeweging daarom voorstander van controle door de minister van Buitenlandse Zaken en niet die van Economie. Dit moet praktisch geregeld worden, ook al is dat niet bij de creet mogelijk.

De vredesbeweging pleit voor het behoud van het catch-allprincipe. Onder meer Nederland en Duitsland hanteren eveneens een dergelijk principe, zij het iets minder verregaand. De spreker maakt wel het onderscheid tussen onderzoek, subsidiëring en productie van dual-usegoederen enerzijds en de verkoop ervan anderzijds.

Wat de eindbestemming betreft, heeft de vredesbeweging er een probleem mee dat Vlaanderen onderdelen levert aan bijvoorbeeld Engeland, dat ze inbouwt in goederen voor Saoedi-Arabië. Dat land schendt de mensenrechten en kan dus geen bestemming zijn. Rechtstreekse uitvoer door een Vlaams bedrijf aan Saoedi-Arabië zou geweigerd worden, maar via een omweg kan het wel. Dat is ethisch niet aanvaardbaar. De spreker erkent wel dat de industrie niet altijd weet waar het uiteindelijke systeem naartoe gaat. Dat probleem moet aangepakt worden. De laatste heibel ging over de uitvoer van de firma Mol uit Hooglede van pantservoertuigen naar het Engelse BEA, dat ze doorvoerde naar Saoedi-Arabië. Het is van groot belang dat de Belgische overheid goede controle organiseert.

Verder vindt de vredesbeweging dat ook de doorvoercontrole moet blijven bestaan en dat de douane daarvoor over de nodige instrumenten moet beschikken, met voldoende en goed opgeleide mensen. De huidige criteria voor niet-uitvoer, zoals mensenrechtenschending, oorlog, conflictsituaties, betrokkenheid in wapenwedloop, militariseringsgraad, deelname aan internationale ontwapeningsinspanningen enzovoort blijven belangrijk.

De vredesbeweging is het eens met de industrie over de nood aan duidelijkheid. Rechtszekerheid voor mensen die een handelscontract afsluiten, is absoluut normaal. Snelle en goed werkende procedures voor vergunningen behoren tot goed bestuur.

Wat de transparantie betreft, is de vredesbeweging behoorlijk tevreden over de Vlaamse rapportering. Zij is beter dan de vroegere federale. De spreker relateert het door het bedrijfsleven gesignaleerde gevaar van verdere verfijning van de rapportage, naar individuele bedrijven. Men kent de markt, concurrenten weten van elkaar wie wat produceert en wie op een aanbesteding zal ingaan.

De heer Spriet wijst erop dat sommige landen nog strenger zijn. In Zweden en de VS moet er voor een vergunning wordt toegekend, eerst een politiek ak-

koord zijn in het parlement. Het klopt dus niet dat Vlaanderen voor elk aspect koploper zou zijn.

De verschuiving van wapens van een legale naar een illegale status heeft alles te maken met de controle op de eindgebruiker, ook achteraf. Dat heeft echter meer met specifieke wapens te maken dan met de dual use of met defensiegerelateerde producten. Vanuit vredesoogpunt moet het mogelijk zijn om een uitstekende wapenwet te hebben in Vlaanderen. Die moet een soort richtlijn, graadmeter zijn voor een latere Europese wetgeving, die de status van gedragscode moet overschrijden.

Mevrouw *Inez Louwagie*, Vredesactie, wil in detail ingaan op een aantal aanbevelingen van Vredesactie voor een strenger wapenbeleid in Vlaanderen, die wil dat elke vertaling van de federale wetgeving uitgaat van het principe van conflictpreventie. Het voorzorgsprincipe is een centraal begrip. Wapens zijn geen normaal economisch goed. Het specifieke is dat ze duurzaam zijn, ze gaan lang mee en kunnen dus in conflicten terechtkomen die nu nog niet bestaan. Irak kreeg in de jaren tachtig ook wapentuig vanuit België. Zo veel jaren later, staan de eigen coalitietroepen tegenover die wapens. Dat soort situaties kunnen vermeden worden. Het is aan de overheid om ervoor te zorgen dat economische belangen niet primeren op politieke belangen, internationale stabiliteit en ontwapening.

Daarom is het belangrijk om de bevoegdheid over dit dossier niet enkel bij Economische Zaken te leggen maar ook bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Ondanks het wapenembargo tegen de strijdende partijen in Soedan, duiken er toch Belgische wapenonderdelen op in Tsjaad. In hoeverre kan een Belgische overheid ermee akkoord gaan dat Belgische bedrijven meewerken aan de ondersteuning van een regime dat een regionaal conflict mee voedt? Een bevoegdheidsdeling met minstens buitenlandse zaken zou hier een oplossing kunnen bieden. Voor Vredesactie is het ook heel belangrijk dat de vergunningsplicht binnen de EU behouden blijft. De huidige evolutie met de aanvaarding van het EU-defensiepakket, zal de controle verminderen. Door de markt open te stellen, zullen de wapenstromen minder zichtbaar worden.

Leveranciers hebben vaak geen zicht op de eindbestemming omdat ze aan integratoren leveren. Dat is geen pleidooi om de controle nog te verzwakken, wij willen de stromen transparanter maken zodat iedereen zicht heeft op waar de wapens terechtkomen. De discussie speelt ook op een breder niveau. Als de EU een stevig defensiebeleid en buitenlands beleid zou hebben en een gelijke toepassing van de EU-gedragscode, kan de Europese markt geliberaliseerd worden met een level playing field als resultaat.

Slechts als alle landen de gedragscode toepassen, ontstaat het vertrouwen nodig voor liberalisering. Vooralsnog is dat niet het geval. Het voorbeeld van Tsjad illustreert dat. Wapenleveringen van Tsjad naar Georgië, dat zeer verregaand militariseert, tonen aan dat in de EU-NAVO-landen de toepassing van de gedragscode en zelfs het respect ervoor, zeer divers is.

De Vlaamse overheid kan dus nog niet achter een Europese liberalisering staan. Vlaanderen mag een verzwakking niet stimuleren maar moet integendeel de liberalisering koppelen aan de voorwaarde dat de EU-gedragscode rigoureuzer wordt toegepast. Vlaanderen heeft de gedragscode in de wetgeving ingeschreven, dat is een goede zaak, maar de vage formuleringen maken het mogelijk nog steeds uit te voeren naar landen die regionale conflicten voeden of een heel hoge graad van militarisering hebben. Zo zijn er wapenleveringen toegestaan aan India, Pakistan en Turkije. De bepalingen van de gedragscode moeten dus heel streng worden toegepast.

Bij het beoordelen van de graad van militarisering van een bepaald land moet worden nagegaan of het land economisch en technisch gezien capabel is om de wapeninvoer te dragen. Dat zou zó geïnterpreteerd kunnen worden dat er niet meer mag worden uitgevoerd naar een land dat overmatig investeert in de militaire infrastructuur en een aantal sociale en economische doelstellingen om die redenen verwaarloost. Dat kan streng geïnterpreteerd worden, en uitvoer naar elk land dat duidelijk blijkt geeft van militarisering, uitsluiten. Op dat moment beoordeelt de vergunningverlener niet alleen de impact van een bepaald wapensysteem, maar gaat hij na of het land een bepaalde invoer kan dragen.

Een aantal instellingen geeft landen een rating op vlak van militarisering. Zij vergelijken de militaire uitgaven met het bruto binnenlands product, de invoer van de conventionele wapens met het bruto binnenlands product, het aantal soldaten met de totale bevolking. Die drie gegevens geven een goed beeld van de graad van militarisering van een land.

Een andere belangrijk criterium zou kunnen zijn dat Vlaanderen geen wapens exporteert naar dictaturen. Volgens de huidige wetgeving moet eerst worden aangetoond dat een bepaalde export bijdraagt tot de schending van de mensenrechten in een dictatuur. Eigenlijk is elke wapenexport naar een land een legitimatie van het regime. De vorige wetgeving was op dat vlak duidelijker. Wapenexport moet beperkt blijven tot landen met een degelijk democratisch systeem en met civiele controle op de militaire en veiligheidsinfrastructuur.

Tot nog toe vormde een dictatoriaal regime weinig

bezwaar. Voor de regionalisering van de wapenwet was Saoedi-Arabië de grootste wapenkland, nog altijd worden er heel veel wapens uitgevoerd naar dat land. Er is dus zeker nog ruimte voor verbetering. Een ander belangrijk element is nagaan of exportlanden de internationale verdragen respecteren. Het gaat over verdragen die betrekking hebben op wapenbeheersing of op humanitair recht. Voor Vredesactie geeft het ondertekenen van die verdragen blijk van respect voor de internationale gemeenschap en ondersteunt het de vrede en veiligheid in de wereld. Dat is een belangrijk signaal dat een land in aanmerking komt voor wapenleveringen.

In het kader van de transparantie is het belangrijk om niet te exporteren naar landen die niet rapporteren aan het VN-wapenregister. Dat wapenregister is ingesteld om de stromen van conventionele wapens in kaart te brengen. Het is een vrijwillig register, het heeft dus geen kracht van wet, maar het toont wel aan in hoeverre landen bereid zijn tot transparantie in hun wapenimport en -export. Als Vlaanderen intekening op het register als voorwaarde zou stellen, kan dat een belangrijke stimulans tot transparantie zijn. Het zou landen aanzetten om deel te nemen aan het programma.

Een ander belangrijk criterium is het feit of landen al dan niet werken aan massavernietigingswapens en of ze het non-proliferatieverdrag voor kernwapens respecteren. Irak is in de jaren tachtig massaal bevoorrad. Als het Westen op dat moment duidelijk gekozen had voor strenge criteria, zouden een heleboel producten die gebruikt zijn voor de ontwikkeling van massavernietigingswapens, daar niet terechtgekomen zijn.

Al die elementen duiden op het belang van meer democratische controle. Dat kan onder andere door de bevoegdheid te leggen bij Buitenlandse Zaken, maar ook door de vergunningsaanvragen naar analogie met de milieuwetgeving, openbaar te maken. Dat vergemakkelijkt de parlementaire controle, en zorgt ervoor dat burgers bezwaarschriften kunnen indienen.

Vredesactie vindt dat de wetgeving enkel afdwingbaar kan zijn als er ook een vorderingsrecht is voor maatschappelijke groeperingen die vrede en mensenrechten willen stimuleren. Momenteel hebben de slachtoffers geen enkele verhaalmogelijkheid, zelfs als ze in rapporten van Amnesty International voorkomen als slachtoffer van het regime. Ze hebben geen enkele juridische basis om de toepassing van de wetgeving af te dwingen. Dat geldt nog in grotere mate voor belangengroeperingen die vanuit het oogpunt van vrede de overtredingen van de wapenwet willen aanklagen. Een aantal juridische barrières zijn bijna onoverbrugbaar. Een ervan is dat een groepe-

ring een belang en een ernstig nadeel moet aantonen. De rechtszaken worden om die reden steevast onontvankelijk verklaard.

Een ander probleem is dat een klacht binnen een termijn van een aantal dagen moet worden ingediend. De vergunning moet daarbij voorgelegd. Dat kan niet als de vergunning niet openbaar is of niet tijdig bekendgemaakt wordt. Er zijn dus nog duidelijke hinderpalen om ervoor te zorgen dat de wet afdwingbaar wordt.

Mevrouw *Han Verleyen*, Amnesty International, zegt dat haar organisatie lid is van het Vlaams Netwerk Lichte Wapens. Amnesty International neemt deel aan een wereldwijde campagne over controle op wapenhandel, de Control Arms Campaign. Die ijvert momenteel sterk voor een wereldwijde regulering van de wapenhandel, voor een wereldwijd verdrag op wapenhandel. Amnesty roept dus niet op voor een algemene ban, maar wel voor een verregaande controle op de wapenhandel.

Het kader waarin Amnesty naar de vergunningen voor wapens en wapenhandel kijkt, ligt eigenlijk vervat in zes grote principes, de zogenaamde global principles. Die principes zijn een compilatie van internationaal rechterlijke bepalingen, ook uit het internationale humanitaire recht, die een impact hebben of die iets kunnen betekenen voor de wapenhandel. Het document is onderschreven door een heel aantal niet-gouvernementele organisaties (ngo's), ook door Oxfam en door het internationale kader voor het Netwerk Lichte Wapens. Het is niet de bedoeling om nieuwe regels uit te vinden of verzuchtingen van de ngo-wereld te bundelen, maar wel alles wat er bestaat in het internationale recht te vertalen naar de mogelijke impact op wapenhandel. De regels zijn toegespitst op alle facetten van de wapenhandel en minder van toepassing op de in Vlaanderen geproduceerde wapens.

Het eerste principe is de verantwoordelijkheid van de staten. Zij moeten de verantwoordelijkheid nemen voor het vergunnen van wapenhandel. Staten kunnen die vergunningen uitreiken in de mate dat ze daarmee het nationale en het internationale recht respecteren en in de mate waarin ze rekening houden met alle facetten die ze in die zes principes aanhalen. Staten moeten vergunningen weigeren als er een vermoeden bestaat dat de wapens zullen bijdragen tot mensenrechtenschendingen of dat ze in verkeerde handen zouden terechtkomen of dat de wapens opnieuw zouden geëxporteerd worden in strijd met het internationale recht.

Het internationale recht beperkt de wapenhandel in het VN-handvest zelf. Daarin staat het algemene principe van een verbod op het gebruik van geweld.

Ook in de resoluties van de Veiligheidsraad of verdragen en beslissingen die bindend zijn voor de betrokken staten, wordt de wapenhandel aan banden gelegd. De spreker denkt daarbij aan wapenembargo's of het verbod op wapentransfers zoals in het verdrag op de antipersoonsmijnen.

Er is ook een beperking op het gebruik van wapens. Het internationale humanitaire recht geeft een aantal principes mee die kunnen meespelen in de beoordeling van het vergunnen van een wapentransfer, bijvoorbeeld het verbod op het gebruik van wapens die buitensporig leed zouden veroorzaken. Ook met dat principe moet rekening gehouden worden bij de beslissing te exporteren. Daar duikt opnieuw het belang van de eindbestemming en de uiteindelijke aanwending van de wapens op.

Als algemeen principe moet gelden dat er geen wapenuitvoer mag worden toegestaan, als er een kans bestaat dat de wapens gebruikt zullen worden voor de schendingen van het internationale recht, bijvoorbeeld het Handvest van de Verenigde Naties, het internationale humanitaire recht, het statuut van het internationale tribunaal voor genocide of misdaden tegen de menselijkheid.

Andere beoordelingscriteria zijn geen uitvoer toestaan als de wapens gebruikt kunnen worden voor terrorisme of voor de georganiseerde misdaad, als de wapens kunnen bijdragen tot de destabilisering of een bedreiging vormen voor de regionale vrede en veiligheid. Export van wapens kan eveneens niet als het een belemmering kan vormen voor duurzame ontwikkeling of als er corruptie in het spel zou zijn. Een wapenuitvoer moet ook geweigerd worden als hij ingaat tegen internationale, regionale of subregionale engagementen van zowel de importerende of de exporterende staat, of de transitstaten.

Om de wapenstromen te kunnen volgen, zijn de transparantie en de controle heel belangrijk. De huidige voorstellen, de federale wet en de EU-gedragscode bevatten heel wat elementen om te komen tot een goede transparante regeling. Voor een decreet op Vlaams niveau roept Amnesty op om de standaarden te handhaven en, als het kan, een voorbeeldfunctie te hebben in de EU. De industrie vraagt rechtszekerheid en een Europese regeling geldig voor alle lidstaten. Dat versterkt het pleidooi voor een bindende Europese gedragscode. Dat zou een belangrijke stap kunnen zijn naar een wereldwijde regeling, naar een wereldwijd verdrag over wapenhandel. België en Vlaanderen zijn altijd bij de goede leerlingen inzake transparantie geweest. Laat ons dat zo houden, want er beweegt veel op alle fronten.

Vergunningen mogen geen belemmeringen vormen voor de industrie om snel te reageren. Dat is een

pleidooi voor een sterke dienst voor de controle op wapenhandel, die voldoende bemand is en die ook in staat is om alle facetten in rekening te brengen bij het beoordelen van een vergunningsaanvraag. Het gaat immers om een politieke, een internationaal-rechterlijke en een economische beoordeling, dat vereist middelen en mankracht.

De voorstellen van decreet die voor bespreking voorliggen, borduren voort op de nationale wet van 1991. De globalisering is sinds die tijd ver gevorderd. Er blijken nogal wat achterpoortjes te bestaan om via andere landen toch te exporteren. Amnesty vraagt een sluitende regeling voor die buitenlandse productie, bijvoorbeeld onder licentie. Een criterium zou kunnen zijn: de wetgeving van de hoofdzetel van het bedrijf moet gelden voor wat er onder licentie in het buitenland geproduceerd wordt.

Het belang van de motivering bij de weigering of de toekenning van een vergunning is al herhaaldelijk aangehaald. Ook dat onderschrijft Amnesty. Over de vermelding van de eindbestemming zegt de industrie dat het heel moeilijk is. Amnesty pleit voor een certificaat van de eindgebruiker. Dat zou duidelijkheid verschaffen waar de wapens terecht komen en hoe ze gebruikt worden. Het zou het eveneens mogelijk maken om sanctiemechanismen in te bouwen. Als er toch misbruiken gebeuren ondanks het certificaat, zou dat een impact kunnen hebben op de verdere uitvoering van het contract, eventuele opleidingen, leveringen van vervangingsonderdelen.

Amnesty pleit voor een post-exportcontrole. De markering van wapens zou een stap voorwaarts betekenen. Zo kan immers altijd nagegaan worden waar de wapens vandaan komen en in welke fase van verhandeling de wapens elders terechtgekomen zijn dan de bedoeling was. Dat kan alleen maar de rechtszekerheid, zowel van de eindgebruiker als van de industrie die de onderdelen levert, ten goede komen.

Discussie

Mevrouw *Anne Marie Hoebeke* vraagt wat de vredesbeweging precies bedoelt met een goede reden om wapens uit te voeren? Het is niet zeker dat het toevertrouwen van de bevoegdheid aan de minister van Buitenlandse Zaken voor meer ethische overwegingen zou zorgen. Wie zegt dat de wapenhandel dan niet als pasmunt gebruikt wordt in de pendeldiplomatie?

De eindbestemming is inderdaad van cruciaal belang. Het mag echter niet zo zijn dat een eventueel oordeel over het democratische gehalte van een bepaald land ingaat tegen de democratische beslissingsmacht van dat land. Mevrouw Hoebeke is het

eens met het pleidooi voor een algemene Europese regelgeving, maar momenteel gaat de Belgische verder dan de Europese. De vertegenwoordiger van Amnesty heeft trouwens bevestigd dat het een van de beste wetgevingen ter wereld is.

Een van de beste voorbeelden van een land dat veel geld spendeert aan defensie, is de Verenigde Staten. Waar zouden we de pretentie halen om dergelijk land de les te lezen? Misschien heeft België wel ooit dezelfde fouten gemaakt. Misschien gaat er nu een andere wind waaien in de Verenigde Staten. Als men zo ver gaat, wordt het antidogmatisme een dogma op zich. Overleg is essentieel.

Het bewijzen van belang en direct nadeel bij een rechtszaak staat in de Grondwet. Dat is een basis van de rechtsstaat. Om de slachtoffers te beschermen, zijn wijzigingen op internationaal vlak nodig. Het is bijvoorbeeld nodig de gebiedsomschrijving van de internationale hoven te versterken.

Wat zal de planlast voor de ondernemingen zijn als van hen meer inspanningen verwacht worden om de transparantie te garanderen? De vredesbeweging wil graag feedback over de uiteindelijke aanwending van de wapens, eigenlijk wil de vredesbeweging dat de wapens een soort paspoort krijgen. Is dat haalbaar?

De commissie moet rekening houden met ethische overwegingen. Daarmee bedoel mevrouw Hoebeke niet alleen de aanwending van de wapens maar ook het in stand houden van de werkgelegenheid in de wapenindustrie.

De heer *Piet De Bruyn* stelt vast dat zowel de industrie als de vredesbeweging voor transparantie pleiten. Ook de discussie over de eindbestemming houdt hen bezig. Welke landen hebben het controleregister van de VN ondertekend?

De heer *Georges Spriet* zegt dat er geen eensgezindheid bestaat over wat een goede reden tot uitvoer bij een algemeen verbod is. Vrede vzw erkent het recht van elk land op defensie en op de bescherming van zijn burgers. Aan een democratisch land leveren voor defensie en veiligheid, die niet tot agressie of repressie leiden, is een goede reden voor uitvoer.

Het is niet zo dat we ingaan tegen de beslissing van een ander democratisch land, maar vandaag geven we de beslissing uit aan een ander democratisch land. Dat is niet correct. De vredesbeweging pleit voor een strenge Europese wetgeving en ziet dat niet als een extraterritoriale uitoefening van onze wet. Momenteel is het mogelijk aan de wet te ontsnappen.

De overheid is verantwoordelijk voor de meeste rapporten ten behoeve van de transparantie.

Mevrouw *Inez Louwagie* geeft toe dat het criterium van de militarisering inderdaad delicaat is. Zij pleit voor consequente criteria. Het is niet omdat een land groter of bevriend is, zoals de Verenigde Staten, dat er andere criteria voor gelden.

In andere rechtsdomeinen, bijvoorbeeld de antidiscriminatiewetgeving en de milieuwetgeving, kan een ngo of een vereniging voor de rechtbank wel een belang aantonen door te verwijzen naar de statutaire doelstellingen van de organisatie.

De overdracht van de bevoegdheid over wapenhandel aan Buitenlandse Zaken moet gepaard gaan met een betere parlementaire controle. Het volstaat niet de bevoegdheid over te dragen, er is een samenspel van factoren dat moet zorgen voor meer inbreng van tal van spelers.

Mevrouw *Han Verleyen* is het eens met die stelling, de bevoegdheidsoverdracht is geen doel op zich, maar gezien de beoordelingscriteria zou het niet onlogisch zijn om een plaats te geven aan Buitenlandse Zaken.

Het eindgebruikercertificaat moet van bij de aanvraag duidelijk maken wat het eindgebruik is en wie de eindgebruiker is van een bepaald product. Dat vergemakkelijkt de controle.

Een betere en transparantere regelgeving die meer rechtszekerheid biedt, zal zeker in Vlaanderen geen onmiddellijke grote impact hebben op de werkgelegenheid. Het aandeel van de wapengerelateerde werkgelegenheid is niet zo gigantisch groot. Het scherper formuleren van de regels heeft daarenboven geen invloed op de werkgelegenheid. De meeste bedrijven proberen te goeder trouw de wet na te leven, een verduidelijking kan alleen meer rechtszekerheid scheppen.

De regelgeving is goed, de voorstellen van decreet trachten de transparantie scherper te stellen en de best practices in de wet te verankeren.

3. Uiteenzetting door de experts

Mevrouw *An Vranckx*, Conflict Research Group Universiteit Gent, zegt dat ze niet belast is met enig belang in deze problematiek en dat ze ook geen inzicht heeft over hoe men wetten maakt in Vlaanderen. Vijf jaar geleden was ze ook als spreker uitgenodigd in de toenmalige commissie ad hoc over de wapenhandel. Toen lagen er vijf of zes voorstellen voor, nu drie. De spreker vraagt zich af waarom de parlementsleden er in al die jaren niet in geslaagd zijn om een perfect voorstel uit te werken, dat niet alleen de partijpolitieke grenzen overstijgt maar dat

ook rekening houdt met de verzuchtingen van de industrie en de vredesbeweging. Ze stelt vast dat haar verschijning een paar jaar geleden bijzonder weinig indruk gemaakt moet hebben, want ze zal op deze hoorzitting een aantal uitspraken herhalen.

Zo had ze het onder meer over de fictie van grenzen, de fixatie op landsgrenzen waarop de voorstellen stoelen. Het is niet omdat Vlaanderen niet naar Saoedi-Arabië exporteert dat er geen probleem is. Het is niet zo dat wapens, eens geëxporteerd naar een bepaald land, binnen de grenzen van dat land blijven. Het is niet zo dat de doorvoer naar andere bestemmingen niet langer onze verantwoordelijkheid is. De spreker had het ook over het uit de mode zijn van de klassieke oorlogen. Het probleem verlegt zich van dictaturen en autoritaire regimes naar staten waar de openbare orde noch de wetten gehandhaafd worden.

Eigenlijk doet het er niet zo veel toe dat er geen decreet goedgekeurd is, want de manier waarop de overheid omgaat met de bevoegdheid is verfijnd. Ze is vooral veel helderder gaan communiceren. Dat heeft ervoor gezorgd dat het veel duidelijker is wat er aan wapens in Vlaanderen geproduceerd wordt. Nu is veel meer bekend dat Vlaanderen geen bommen en granaten exporteert. De Vlaamse industrie maakt geen wapentuig voor eenmalig gebruik maar wel complexe componenten van complexe systemen. Die componenten worden uitgevoerd maar de uiteindelijke aanwending is duister. Dat zorgt voor een heel ander probleem dan bommen en granaten.

Door de rapporten aan het parlement weten we zeker dat een groot deel van de uitvoer bestemd is voor de industrie en de handel. In zoverre er een eindgebruiker bekend is, is dat in 50 percent van de gevallen een krijgsmacht. Die gegevens komen uit het rapport van het Vlaams Vredesinstituut van maart 2008 over de wapenexport van 2007. In dat rapport staat ook te lezen dat Vlaanderen helemaal niets naar het arme Afrika heeft geëxporteerd, en bijzonder weinig naar andere oorden waar het zou dreigen in slechte handen te vallen.

Er zijn evenmin nog mysteries over de relatief kleine omvang van de Vlaamse wapenexport. De invoer varieert en hangt af van de bestellingen van het leger. De doorvoer is als een baksteen gedaald, tot ongeveer een tiende van een paar jaar geleden. De uitvoerwaarde van de Vlaamse export die als militair kan worden gecategoriseerd, was groter dan vorig jaar. De technologische industrie in Vlaanderen presteert maar liefst 60 miljard euro. De Vlaamse militaire export bedroeg een schamele 270 miljoen euro. Dat bedrag is dan nog grotendeels te danken aan de fameuze catch-allclause, goed voor ongeveer 60 percent daarvan.

Uit cijfers van de COARM (Working Party on Conventional Arms), een organisatie van de EU, blijkt dat de Vlaamse export slechts een vijfde bedraagt van de Belgische export. België scoort minder goed op de internationale lijst omdat de catch-allclausule niet geldt voor de samenstelling van die lijst. De lijst labelt minder producten als wapenexport.

Vlaanderen controleert dus 20 percent van wat er in België wordt versast. Dat gebeurt blijkbaar goed en helder. Vijf jaar na een eerste poging buigt het parlement zich alweer over voorstellen van decreet. Eigenlijk vindt de spreker dat een luxeprobleem. De decreten zijn nodig om een leemte te vullen, een decretaale onderbouw te geven voor een minister die af en toe in de wind komt te staan. Het parlement wil zijn bijna perfecte controlemogelijkheden verder perfectioneren en verankeren. Eigenlijk werkt het goed, maar de indieners willen vermijden dat een en ander teruggeschroefd wordt. Het is zelfs de ambitie om de transparantiestandaard op te leggen aan het Europese niveau. Een aantal aanwezigen op deze hoorzitting en ook anderen zouden misschien zelfs het denkspoor van de herfederalisering voorstaan, maar allicht kunnen ze dat niet hardop zeggen.

Wat evenmin mag gezegd worden is dat een Europees kader misschien wel tot een inperking van de Vlaamse uitvoerbevoegdheid kan leiden. In het voorstel van de heer Roegiers wordt het Europese niveau voorgesteld als een passief recipiënt van de Vlaamse standaard. Dat is weinig waarschijnlijk. Europa zit ook niet stil. Er is een Europese verordening inzake dual use. Dat is een wet. Er staan meer regels over de Europese defensie-industrie op stapel, dat zou intra-Europese paperassen vermijden. Er is ook een Europese gedragscode over wapenexport. Die is ondertussen tien jaar oud, de laatste tijd wordt hij constant in vraag gesteld. Er is zeer grote hoop dat op zeer korte termijn werk gemaakt wordt van een versterkte Europese gedragscode die niet langer een gedragscode maar een gemeenschappelijke positie zou zijn.

In overleg met ngo's en academische instellingen, is er al hard gewerkt aan de verfijning van de acht criteria die ontraden dat naar een bepaald land wordt uitgevoerd. Als de gemeenschappelijke positie er komt, zijn er heel veel problemen opgelost. Vlaanderen kan dan de beslissing gerust aan een ander Europees land overlaten. Dat is dan aan dezelfde regels gebonden, en niet langer vrijblijvend zoals bij een gedragscode.

De spreker zegt dat ze niet naar de hoorzitting is gekomen om de politici te feliciteren met het puike werk van Vlaanderen te hebben verlost van de bewapeningschuld. Haar zorg gaat uit naar het gewapend geweld elders en naar de vier vijftenden van de

Belgische export waarvan niet de indruk bestaat dat die even goed geregeld wordt. Er is vooral veel minder over bekend. De bespreking van de voorstellen biedt misschien kansen om ook op die vlakken vooruitgang te boeken.

De term gewapend geweld dekt veel beter de veiligheidsactualiteit. In een geglobaliseerde wereld mag Vlaanderen zijn kop niet in het zand steken. Het mag niet denken dat het omdat het bijna geen problematische militaire uitvoer heeft en geen openbare middelen besteedt aan de ontwikkeling van producten, een vredeseconomie heeft. In de toelichting van een van de voorstellen staat dat de meeste Vlamingen oorlog alleen kennen van de televisie. Misschien is het niet slecht om iemand te horen die echt weet wat oorlog betekent. Het volstaat om een lowcostvlucht te nemen om in een gebied terecht te komen waar wapens echt worden gebruikt. Het probleem is echt veel ruimer dan terrorisme, dat een van de toelichtingen als hét probleem bestempelt. Geen enkele toelichting kaart aan dat er heel veel staten zijn waar er geen legitiem monopolie op het gebruik van geweld is, toch niet in handen van de staat en waar onbeschermde burgers het slachtoffer zijn van geweld. Vlaanderen kan toch niet doen alsof het daar niets mee te maken heeft. Is het vandaag echt niet mogelijk om daar iets meer tegen te doen?

Waarschijnlijk is het contraproductief geweest om de bevoegdheid te regionaliseren. Nu wordt 20 percent van de export nauwlettend in de gaten gehouden. De 5000 minimi's waren ons probleem tot 2003, het moment dat ze aan een prille democratie werden geleverd. Het is blijkbaar niet langer ons probleem als blijkt dat minstens enkele van die minimi's overgegaan zijn in andere handen. Dat geval staat niet alleen. Iedereen kent ondertussen de fameuze browning met het etiket Made in Belgium. Hetzelfde geldt voor groter materieel dat op plekken opduikt waar het niet hoort te zijn, waar er meer op burgers mee wordt geschoten dan op legers van andere landen.

Het probleem is duidelijk: illegale wederexport. Als de vertegenwoordiger van Barco zegt dat hij de eindgebruiker niet kent, gelooft mevrouw Vranckx dat hij te goeder trouw is. Dat bedoelt ze dan ook niet met het probleem van wederexport. Allicht was het ook in dat geval niet de bedoeling dat het wapentuig opnieuw geëxporteerd werd maar het is wel een realiteit.

Vlaanderen kan dan wel weigeren te leveren aan problematische eindgebruikers. Dat hoeft ook niet, zij kunnen immers terecht op de zwarte markten, die hen alles leveren wat ze nodig hebben. De zwarte markten daarentegen worden wel gevoed met wapentuig dat ooit legaal verkocht is. Dat probleem

wordt ondervangen in de Europese gedragscode en hopelijk in de Europese gemeenschappelijke positie, maar ook door de bepalingen van de regelgeving van 2003. Bovendien staat in de exportvergunningen een clausule die verbiedt de goederen te wederexporteren, zonder daarover te rapporteren. Eerder vandaag was er al sprake over post-exportcontroles. Dat zou toch meer mogen zijn dan de huidige bepalingen van de wetgeving, namelijk dat er vier maanden na levering bij het ministerie van Economische Zaken een papiertje moet toekomen dat moet afgestempeld zijn ofwel door de ambassade ofwel door de ontvangende partij. In landen waar België geen ambassade heeft, schijnt het voldoende te zijn dat de schipper die de vracht afzet, een handtekening zet.

Post-exportcontroles moeten ruimer zijn, bijvoorbeeld een systeem waarbij verschillende jaren na levering kan worden nagegaan of de goederen er nog zijn en gebruikt worden voor de doeleinden omschreven op het formulier. Dat is moeilijk systematisch te controleren.

Wat nog zwak is in de huidige wetgeving zijn de sancties. De voorstellen reppen er helemaal niet over. De huidige wetgeving stelt dat het onmogelijk is om nieuwe exportvergunningen te bekomen voor landen die al bewezen hebben de niet-wederexportclausule te schenden. Dat valt moeilijk te bewijzen. Kunnen de indieners geen betere regeling bedenken?

Het mogelijk problematische eindgebruik is niet altijd bekend. Post-exportcontroles van Vlaanderen of België in elk exportland zijn niet haalbaar. Het lijkt logischer als het Europese niveau dat voor zijn rekening neemt. Op dat vlak heeft het wel zin een Vlaamse avant-garde te zijn. Dat stond in het voorstel van de heer Roegiers, namelijk om de Vlaamse standaarden op te leggen aan het Europese niveau. Dat zal zeker niet voor alles lukken, de catch-allclausule zal allicht verloren gaan. Een doordacht decretaal initiatief om de illegale wederexport aan te pakken, is wel wenselijk. De informatie kan dan gebaseerd zijn op gerichte risicoanalyse.

De heer *Tomas Baum*, directeur van het Vlaams Vredesinstituut zegt dat de voorstellen gaan over de controle op de internationale wapenhandel. Dat is een middel om te zorgen voor meer vrede en veiligheid. In het algemeen wordt de wapenhandel uit politieke, economische en veiligheidsoverwegingen niet volledig gebannen. Een controlesysteem met verplichte vergunningen maakt het mogelijk om toch enigszins rekening te houden met veiligheidsaspecten, mensenrechten en conflictpreventie. Het is dus eigenlijk een vorm van risicobeheer door de overheid. Dat is geen luxeprobleem maar een zaak van verantwoordelijkheid. De ethische invalshoek is

belangrijk maar het gaat ook om een welbegrepen risicobeheer.

De voorstellen trachten een wetgevend kader aan te reiken of een bestaand kader te verfijnen om de controle mogelijk te maken. Ze volgen op de regionalisering van de bevoegdheid over buitenlandse wapenhandel. Voor de evaluatie van de voorstellen steunt de heer Baum op een tweeledig analysekader: Vlaanderen is geen eiland en de Belgische wetgeving is behoorlijk onduidelijk.

Vlaanderen is een deel van België en als dusdanig lid van de EU en de NAVO. De bevoegdheid wordt uitgeoefend in een Europese context met bijvoorbeeld de dual-useaspecten. De internationale overeenkomsten van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU) leggen op dat België en Luxemburg één gebied vormen voor douaneregelingen. De Beneluxakkoorden zorgen voor een gelijkgesteld beleid in functie van doelstellingen tussen Nederland en de BLEU. Kortom, er zijn heel wat internationale verplichtingen waardoor de Vlaamse decreetgever zich moet afstemmen op andere wetgevende machten in het gebied om de verdragen te respecteren.

De Belgische wet is op twee wijzen onduidelijk: de inherente onduidelijkheid op het vlak van definities en de onduidelijkheid door de regionalisering. De concepten, bijvoorbeeld het concept eindgebruiker, zijn niet eenduidig gedefinieerd. De transparantie is onvoldoende gegarandeerd. Het klopt niet dat we 100 percent zeker weten wat er gebeurt. Het geval met Saoedi-Arabië heeft dat voldoende bewezen. Er is geen enkele rapportage over de reële uitvoer. Pas als ook die gegevens bekend zijn, is er een volledig beeld met vergunde, uitgevoerde, aangekomen en reële export.

De regeling voor invoer ontbreekt. De tituluur heeft het ook over invoer maar de facto wordt die niet sluitend geregeld. De bestrijding van illegale handel is een zorgenkind, ook in de Belgische wet. De benadering van de bevoegde dienst dient geactualiseerd te worden. Een Vlaams decreet inzake buitenlandse wapenhandel moet die onduidelijkheden dus wegwerken.

Het voorstel van Groen! hanteert vanuit een principieel standpunt duidelijk en coherent het voorzorgsprincipe. Het nadeel daarvan is dat de internationale systeem anders functioneert, dat wil de handel toestaan maar reguleren.

Het voorstel van Vlaams Belang neemt de Belgische wetgeving gewoon over. Dat minimaliseert de pro

blemen met afspraken in de Benelux en de BLEU. Het grote nadeel is dat de onduidelijkheden en de problemen van de Belgische wet geïmporteerd worden in een Vlaams decreet.

Het voorstel van sp.a en VlaamsProgressieven heeft als sterkte dat het een bestaande wet amendeert. Het vermijdt dus ook de problemen in Benelux, BLEU of EU. Anderzijds wordt een consistente definiëring van de begrippen beter doorgetrokken in het volledige decreet, dus niet alleen in de rapportage, maar ook in het beleid. Dat zou echter afstemmingsproblemen kunnen veroorzaken in internationale context.

De minister heeft in haar beleidsbrief 2008 gesteld dat ze het advies van het Vredesinstituut zou vragen voor een ontwerp van decreet. Natuurlijk kan het Vlaams Parlement ook voorstellen van decreet overmaken die het VVI zal becommentariëren, maar het is niet zo dat elke fractie dat apart kan.

Vorig jaar bedroeg de catch all maar 30 percent, de 60 percent dateert van 2006. In die zin is er geen verstrenging, maar eerder een versoepeling aan de kant van de uitvoerende macht. De afschaffing van de catch all is een probleem als men ervan uitgaat dat controle op de uitvoer van wapens een risicobeheersingbeleid is. De vertegenwoordiger van Barco heeft duidelijk gezegd dat een op de twee van zijn producten tot voor twee jaar nog niet bestonden. De wetgeving verandert veel trager dan de cyclus van innovatie. Catch all dient juist om eventuele risicovolle producten te vatten. Een catch all is dus gerechtvaardigd omdat anders de wetgeving de ontwikkelingen in de industrie niet kan bijhouden.

Een ander punt van kritiek is de afschaffing van de vergunningen voor EU, NAVO en NAVO-lidstaten. Dat is een mooi idee, maar één van de belangrijkste NAVO-lidstaten, namelijk de Verenigde Staten, is daar mordicus tegen. Dat is trouwens een van de grote klanten van Barco. De resolutie 15/40 van de VN bepleit om in de context van massavernietigingswapens – vaak hoogtechnologische producten – elk deeltje, elke bout, elke persoon, elk stukje software, elk plan te controleren. Een dominant NAVO-land eist dus heel strenge controles op producten die onverdacht lijken maar het in zijn ogen niet zijn.

Het standpunt van de industrie, verwoord door Agoria, houdt een dilemma over het Europese afstemmingsbeleid in. Enerzijds wil ze een Europese maatstaf, Vlaanderen moet niet beter willen zijn dan de anderen, anderzijds zegt ze dat een weigering in een ander land niet noodzakelijk een weigering in Vlaanderen moet betekenen. Beiden gaan niet samen, de industrie moet kiezen. Het voorafgaand advies is dan weer een heel goede aanbeveling om

twee redenen: rechtszekerheid en een snellere afhandeling van de vergunning.

Amnesty International pleit voor een internationaal arms trade treaty. In realpolitik-termen is dat een instrument om de integratie van Europese besluitvorming tegen te houden en te hypothekeren. De heer Baum is geneigd om een Europese benadering voor te staan omdat de impact daar veel duidelijker van zal zijn.

Het standpunt van VVI is dat de vergunningverlener het eindgebruik moet in overweging nemen. Er kan echter ook rekening gehouden worden met andere factoren, zoals het niet voor het hoofd stoten van een bevriend land.

De EU-gedragscode is een juridische ondergrens. Door de regionalisering moeten de criteria van die gedragscode in een regionale context worden toegepast. Het is een goed idee om de bevoegdheid toe te vertrouwen aan buitenlandse zaken. Het volstaat immers niet om alleen economische criteria te beschouwen. Iemand die zich bezighoudt met buitenlandse zaken, heeft ten minste een context om een dossier te beoordelen op een omvattende manier. Het Waals Gewest heeft ooit een munitiemachine geleverd aan Tanzania. Die machine werd op een paar kilometer van de Congolese grens geplaatst. De heer De Gucht kon daar als minister van Buitenlandse Zaken niets aan doen. De Belgische diplomaten in de regio waren wel hun geloofwaardigheid kwijt.

De verslaggever,

Jan LAURYS

De voorzitter,

Jan ROEGIERS
